

RĂZBOIUL INFORMAȚIONAL. STUDIU DE CAZ: ROLUL ”RUSSIA TODAY” PENTRU ACOPERIREA MISIUNII EXECUTATE DE CĂTRE FEDERAȚIA RUSĂ ÎN ESTUL UCRAINEI, ÎN PERIOADA MAI 2014 - FEBRUARIE 2015

**INFORMATION WAR. CASE STUDY: THE ROLE OF ”RUSSIA TODAY”
FOR COVERAGE OF THE MISSION CONDUCTED BY RUSSIA
IN EAST UKRAINE DURING MAY 2014 - FEBRUARY 2015**

**GUERRE DE L’INFORMATION. ÉTUDE DE CAS: LE RÔLE
DE ”RUSSIA TODAY” DANS LA COUVERTURE MÉDIATIQUE DE LA MISSION
DANS L’EST DE L’UKRAINE EN MAI 2014 - FÉVRIER 2015**

Lt.col.instr.avs.drd. Mihai-Cristian STANCU*

Activitățile de dezinformare și depropagandă reprezintă un element de bază în desfășurarea cu succes a războiului hibrid, în accepțiunea Federației Ruse. Având în vedere decalajul tehnologic și, mai ales, economic dintre Rusia și celelalte puteri mondiale (SUA sau China), strategii militare ruși au ajuns la concluzia că exploatarea la maximum a avantajelor oferite de folosirea abilă a instrumentului de putere informațional poate conduce la eliminarea dezavantajelor insuficientei dezvoltări economice a țării sau a înzestrării deficitare a Forțelor Armate cu tehnică militară de ultimă generație în producție de serie. În cele ce urmează, am surprins aspecte decisive ale manifestării războiului informațional, dus de Federația Rusă, folosind mijloacele mass-media bine-cunoscute (”Russia Today”), pe timpul desfășurării conflictului din Ucraina, punând accent pe temele și pe conținuturile specifice fiecăruia dintre acestea.

Disinformation and propaganda activities are a basic element in the successful conduct of the hybrid war in the acceptance of the Russian Federation. Considering the technological and, especially economic, gap between Russia and the other world powers (USA or China) Russian military strategists have concluded that the full exploitation of the advantages offered by the skillful use of the information power tool, may lead to the elimination of the disadvantages of the insufficient economic development of the country or of the deficient endowment of the Armed Forces with military technology of last generation in serial production. In the following pages we analyzed the most important aspects of the information war carried out by the Russian Federation, using the well-known media (”Russia Today”), during the conflict in Ukraine, focusing on the themes and contents specific to each of them.

Les opérations d’information représentent un élément fondamental du succès de la guerre hybride, selon la Fédération de Russie. Compte tenu de l’écart technologique et surtout économique existant entre la Russie et les autres puissances mondiales (les États-Unis ou la Chine), les tacticiens militaires russes ont abouti à la conclusion que l’exploitation maximale des avantages offerts par une utilisation habile de l’outil informatique pourrait effacer les inégalités dues au faible développement économique du pays ou à l’insuffisante dotation des forces armées en techniques militaires de pointe dans la production en série. On va présenter ci-après des aspects essentiels de la guerre de l’information menée par la Fédération de Russie en utilisant les médias connus (”Russia Today”), lors du déroulement du conflit en Ukraine, en mettant l’accent sur les thèmes et les contenus propres à chacun d’eux.

Cuvinte-cheie: ”Russia Today”; război informațional; câmp de luptă; război hibrid; propagandă; manipulare; dezinformare.

Keywords: Russia Today; information war; battlefield; hybrid war; propaganda; manipulation; disinformation.

Mots-clés: Russia Today; guerre de l’information; champ de bataille; guerre hybride; propagande; manipulation; désinformation.

***Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: cristi2lyun@yahoo.com**

Considerații introductive

În ultimul deceniu, războiul informațional practicat de Federația Rusă s-a dezvoltat mult mai eficient decât se așteptau cercurile de analiști și de experți militari. Însă, în ceea ce privește conținutul acestuia, noile proceduri nu reprezintă o noutate din punctul de vedere al agresiunii informaționale, mai ales având în vedere faptul că modul de realizare a propagandei, coordonată de către liderii de la Moscova, nu este total diferit de tehnicile de dezinformare folosite în perioada existenței Uniunii Sovietice. Responsabilii cu propaganda și dezinformarea realizată de către Federația Rusă și-au însușit lecțiile învățate din eșecurile proprii consemnate, în Georgia (2003 – „Revoluția trandafirilor”), în Ucraina (2004 – „Revoluția portocalie”) și în Kârgâzstan (2005 – „Revoluția lalelelor”), adaptându-se noilor provocări tehnologice informaționale ale secolului al XXI-lea, în special prin utilizarea spațiului cibernetic.

Ucraina este exemplul care a demonstrat că mediul informațional a constituit câmpul de luptă al războiului hibrid, abil modelat de către Federația Rusă prin dezinformare, manipulare și propagandă. Războiul hibrid din Ucraina a fost consolidat prin eficiența războiului informațional, noțiune care s-a dovedit a fi târziu înțeleasă de către puterile occidentale.

Într-o încercare de definire a războiului hibrid, consider că acesta este desfășurat împotriva forțelor militare convenționale, paramilitare, grupărilor teroriste și insurgente, care folosesc tactici, tehnici și proceduri specifice întregului spectru al instrumentelor de putere ale unui stat: politic, economic, militar și informațional.

Conceptul de „război informațional”, dezvoltat de Federația Rusă, reprezintă o metodă de manifestare a războiului hibrid prin campanii deliberate de dezinformare, sprijinite de agențiile de informații, în scopul derutării inamicului și obținerii de avantaje strategice cu un cost minim. Având în vedere natura sa hibridă, războiul informațional este extrem de dificil de detectat, chiar și *post factum*, dat fiind scopul acestuia – de a deruta inamicul și observatorii neutri. Astfel, Occidentul a avut nevoie de timp pentru a înțelege faptul că Federația Rusă folosește tehnici de război informațional pentru a-și atinge interesele regionale, și anume federalizarea Ucrainei sau obținerea de concesiuni din partea Kievului cu

privire la statutul legal al provinciilor separatiste, controlate de etnicii prorusi din estul Ucrainei.

Apreciez că războiul informațional modern dezvoltat de Moscova utilizează, în principiu, liniile directe fundamentale ale propagandei sovietice: *intoxicarea informațională, epuizarea psihică a adversarului, inocularea încrederii în lideri, amplificarea disensiunilor dintre categoriile sociale, culpabilizarea adversarului, proliferarea de amenințări și controlul reflexiv*. Acesta este definit ca fiind „acțiunea de transmitere, către un partener sau un oponent, a unei informații pentru a-l determina pe adversar să adopte o decizie predeterminată, în sensul dorit de către inițiatorul acțiunii”¹. Însă există și deosebiri față de propaganda sovietică folosită în trecut.

Astăzi, cea realizată de Federația Rusă este foarte subtilă și persuasivă, fiind caracterizată de trăsături, cum sunt: dezinformarea, manipularea, intoxicarea și publicitatea. Astfel, noul tip de propagandă al Federației Ruse, în special cel difuzat în afara granițelor țării prin Internet (rețele de socializare, site-uri de știri etc.), prezintă toate caracteristicile specifice unui război informațional viclean, a cărui finalitate nu reprezintă în mod obligatoriu convingerea opozantului, ci inducerea unei stări de confuzie, în scopul de a-l dezechilibra și de a-l dezorienta, inducând, în același timp, dezacorduri între aliați.

Elementele cheie ale tehnicilor de control reflexiv, orchestrate de Federația Rusă în Ucraina, au constat în:

- acțiuni de negare și de înșelare a opiniei publice occidentale, pentru a ascunde prezența forțelor armate ruse în Ucraina;

- ascunderea obiectivelor reale ale Moscovei, aspect care, pe de o parte, a generat frica în unele cercuri societale, în timp ce în alte sfere ale societății a apărut „autoconvingerea” că ingerințele Kremlinului sunt limitate și în final acceptabile;

- exprimarea legalității acțiunilor Moscovei, în virtutea recunoașterii acesteia de către comunitatea internațională, ca parte preocupată de conflict, și nu ca parte beligerantă, invocând precedente asemănătoare, generate de Occident, cum ar fi independența Kosovo sau invazia Irakului, din anul 2003;

- acțiuni de intimidare a Occidentului prin utilizarea diverselor metode, cum ar fi executarea unor zboruri militare strategice în spațiul aerian

al statelor NATO și al unor state non-NATO, ori declarații media exagerate cu privire la succesul și la performanța forțelor sale armate;

- întreprinderea unui efort complex la nivel global prin diferite canale media, pentru influențarea opiniei publice cu privire la conflictul din Ucraina.

De asemenea, analizând doctrina lui Gherasimov², șeful Statului Major al Armatei Ruse, Mark Galeotti aduce lămuriri semnificative cu privire la modul în care este conceptualizat războiul informațional în noua strategie a Federației Ruse. Nevoia de dezvoltare a acestei forme de război a fost determinată de faptul că Moscova a înțeles poziția sa de inferioritate din punct de vedere militar față de SUA și chiar față de China, aflată în plină ascensiune de tehnologizare a armatei, evitând, astfel, confruntări directe cu oricare dintre cei doi actori³.

Astfel, Federația Rusă a ales să compenseze relativa slăbiciune a armatei sale cu strategii subtile și indirecte, care urmăresc să deruteze adversarii în ceea ce privește identificarea adevăratelor obiective ale sale. De asemenea, potența financiară și economică a Federației Ruse este inferioară multor actori globali, iar Kremlinul a contracarat acest aspect prin dezvoltarea strategiilor de dezinformare și a modalităților nonmilitare de desfășurare a luptei armate, ca o variantă mult mai eficientă din punctul de vedere al costurilor.

Nu în ultimul rând, spre deosebire de operațiile militare clasice, războiul informațional nu urmărește soluționarea tranșantă a conflictului, ci prelungirea acestuia prin sprijinirea părții beligerante care îi oferă Federației Ruse posibilitatea de a influența conflictul permanent sau chiar de a determina o schimbare a regimului politic.

Războiul informațional, prin toate componentele sale (dezinformare, propagandă și manipulare), reprezintă un risc major la adresa stabilității și integrității unui stat, fiind capabil să altereze opinia publică autohtonă, afectând în acest fel interesele strategice care definesc politica externă și influențând major factorii de decizie din politica internă prin prejudiciul adus instituțiilor statului și prin scăderea gradului de încredere a populației în structurile naționale de apărare, ordine publică și securitate și, în special, în capacitatea acestora de a proteja teritoriul țării. Astfel, războiul informațional reprezintă unul dintre cele mai importante riscuri la adresa securității unui stat, în special pentru țări

cu o democrație tânără, cu instituții insuficient dezvoltate, dominate de corupție, având o populație caracterizată de un grad relativ scăzut al sentimentului patriotic, al valorilor democratice și al atitudinii civice.

În această categorie intră și statele din sfera de influență a Federației Ruse, așa cum este cazul Ucrainei, unde mass-media rusă are o acoperire considerabilă.

Activitățile de dezinformare și de propagandă, executate de către Federația Rusă asupra societății ucrainene, au fost declanșate cu mult înaintea demonstrațiilor de la Euromaidan, anexării Crimeii și conflictului din Donbass. Imediat după Revoluția Portocalie din anul 2004, principalele canale media ruse au declanșat o campanie de discreditare a autorităților de la Kiev și a intențiilor acestora de aderare la structurile euroatlantice. Mass-media din Federația Rusă era obișnuită să emită fără restricții pe teritoriul Ucrainei, aspect care a facilitat difuzarea de informații cu diverse conținuturi către populația ucraineană.

În anul 2013, când au fost declanșate protestele la Euromaidan, numărul de mesaje cu un caracter vădit antiucrainean a crescut vertiginos. În conformitate cu studiile efectuate de specialiști din cadrul organizației Internews, la începutul conflictului, 71% dintre locuitorii regiunii Donețk urmăreau emisiunile posturilor TV rusești.

Ținând cont de faptul că erau unele dintre cele mai urmărite surse de informare, canalele media rusești au întrebuințat propaganda și știrile false (*fake news*) ca un instrument esențial de influențare a ideilor și atitudinii populației și autorităților centrale ucrainene. Având ca scop discreditarea Uniunii Europene și popularizarea ideilor promovate de către liderii de la Kremlin, Federația Rusă a reușit să obțină atitudinea favorabilă a populației din Crimeea și din Donbass, aspect care a fost hotărâtor în pierderea controlului asupra acestor regiuni de către guvernul de la Kiev.

În scopul de a proteja mediul informațional și de a stopa răspândirea ideilor separatiste, liderii de la Kiev au luat câteva măsuri pentru interzicerea difuzării materialelor din media rusă pe teritoriul Ucrainei. Astfel, prin adoptarea legilor nr. 159/19 și nr. 3359 a fost interzisă difuzarea filmelor și seriilor în care există elemente de propagandă a autorităților de la Moscova.

De asemenea, Consiliul Audiovizualului Ucrainean a promulgat o serie de decrete care scot

în afara legii canalele rusești care emit pe teritoriul Ucrainei. În același timp, o serie de organizații nonguvernamentale, cum este ”Detektor Media”, monitorizează spațiul mediatic ucrainean, în scopul de a detecta materialele propagandei rusești, iar alte organizații, cum este ”Stop-Fake”, acționează pentru identificarea mesajelor false, lansate de către media rusă.

Una dintre cele mai dezbătute decizii ale liderilor de la Kiev a fost aceea de înființare a Ministerului Informației, care a fost considerat de către partenerii europeni ai Ucrainei ca fiind un *minister al adevărului sau al cenzurii*. Mai mult, unele proiecte dintre cele desfășurate de către această structură presupun executarea activităților de contrapropagandă.

„Ministerul Informației a fondat *Forțele informaționale ucrainene*, un proiect ce are ca scop implicarea utilizatorilor rețelelor sociale în distribuirea informațiilor credibile despre Ucraina și lupta împotriva propagandei ruse”²⁴.

Cu toate acestea, în perioada analizată, difuzarea posturilor ucrainene în Crimeea și în Donbass nu era posibilă. În același timp, canale ruse, precum ”Zvezda” sau ”Russia Today” și posturi media ale separatiștilor, spre exemplu ”Novorossiia-TV” sau ”First Republican Channel”, erau prezente în spațiul informațional al teritoriilor ocupate.

Este și mai frapant faptul că soldații armatei ucrainene, situați în zonele apropiate de granița de stat cu Rusia, nu aveau acces la canale TV autohtone și trebuiau să urmărească posturile rusești sau separatiste. Pentru soluționarea problemei, Kievul a aprobat un plan care prevedea construirea de turnuri TV în regiune și blocarea emisiilor difuzate de posturile rusești sau separatiste.

În final, se poate afirma că rezultatul războiului informațional, orchestrat de Federația Rusă, a fost multă vreme incert. Moscova a reușit să evite implicarea Occidentului în Ucraina, câștigând, astfel, timp pentru a-și consolida intervenția militară în conflict. De asemenea, a stârnit opinii și atitudini diferite, în cadrul Alianței Nord-Atlantice, referitoare la situația din regiune, generând confuzie cu privire la potențialele forme de răspuns din partea aliaților.

Cu toate acestea, războiul informațional nu a reușit să schimbe fundamental nici atitudinea populară, nici pe cea a elitelor privind acțiunile Federației Ruse în Ucraina și nici nu a creat un mediu informațional favorabil Moscovei. Mai mult

decât atât, Federația Rusă nu a fost în măsură să transpună obiectivele sale strategice, identificate și exploatate prin strategia războiului hibrid, în succese consistente și sustenabile în teren.

Așacuma fost estimat inițial, succesul Federației Ruse s-a diminuat treptat, pe măsură ce Moscova a continuat aceeași strategie informațională, bazată în mare parte pe dezinformare și propagandă cu știri fabricate și false. Această strategie a avut succes în fazele de început ale conflictului, când majoritatea populației direct afectate și a opiniei publice din regiune era mult mai sensibilă la provocările media, lansate de Moscova.

Se poate observa că același scenariu a fost folosit și în conflictul din Siria, unde războiul informațional, orchestrat de Kremlin, aflat, la un moment dat, pe pantă ascendentă, a avut același deznodământ, după ce populația din regiune a renunțat să digere mașinațiunile informaționale ruse.

În vederea analizării propagandei concertate de către Federația Rusă, pentru pregătirea intervenției din Ucraina, am ales să fundamentez studiul de caz prin prezentarea rolului avut de *Russia Today* în acoperirea misiunii din estul Ucrainei. Acest post de televiziune reprezintă principalul instrument pe care îl folosește guvernul de la Kremlin pentru a prezenta viziunea proprie asupra evenimentelor majore pe plan mondial. Articolele, din *Russia Today*, selecționate pentru a fi analizate corespund perioadei mai 2014 - 12 februarie 2015 (*Summitul de Pace de la Minsk – Ucraina, Rusia, Franța, Germania*).

În perioada menționată, site-ul *Russia Today* a publicat aproximativ 3.000 de articole, în care se prezenta, se dezbătea sau se făcea referire la criza din Ucraina. Dintre toate acestea, am încercat să le selecționez pe cele mai reprezentative pentru scopul urmărit de Federația Rusă, acela de discreditare a autorității de stat, a personalităților și a liderilor cu un statut special.

În cadrul acestei teme, au fost publicate o serie de materiale având conținuturi specifice, cum ar fi:

- dezumanizarea oponentului;
- exacerbarea mizelor implicate într-o luptă sau într-un război;
- desfășurarea unor acțiuni de trădare națională;
- practicarea unor acțiuni oneroase;
- indiferență la suferințele poporului.

În continuarea studiului de caz, voi prezenta acțiunile desfășurate de către RT, pentru îndeplinirea scopului propus în cadrul temei sus-menționate.

Discreditarea autorității de stat, personalităților și liderilor cu un statut deosebit

Dezumanizarea oponentului

Într-un articol apărut pe portalul de știri al televiziunii, se arăta că observatorii HRW (*Human Rights Watch*) au declarat că forțele guvernamentale ale Kievului au folosit muniție cu dispersie în zonele cu civili. „Deși nu ne putem pronunța asupra tuturor atacurilor, în cele mai multe cazuri, dovezile arată că forțele ucrainene sunt responsabile pentru atacurile asupra populației civile din Donețk”⁵. Ulterior, Andrey Lysenko, purtătorul de cuvânt al Consiliului Național de Securitate al Ucrainei, a declarat că aceștia au primit informații manipulate, care au avut ca scop influențarea opiniei publice internaționale și învinuirea Ucrainei.

Mai mult, un alt articol susține că locuitorii din Odessa s-au adunat pentru a-i comemora pe cei omorâți, ca urmare a violențelor, din data de 2 mai 2014, din zona Camerei Comerțului⁶. Confruntările din acea dată s-au soldat cu 46 de morți și 200 de răniți. Martorii povestesc că cei care au reușit să scape din flăcări au fost spânzurați sau bătuți până la moarte de către radicaliști. Un număr de 42 dintre cei uciși au fost identificați de către localnici sau media. Portalul de știri din Odessa a publicat o listă neoficială a cauzelor care au dus la moartea acelor oameni – incendiu, otrăvă în formă gazoasă, împușcare, spânzurare, violență fizică. Forțele pro Kiev au omorât cel puțin șapte polițiști și au rănit zeci de oameni, inclusiv civili, în ciocnirile din regiunea Donețk. Unii membri ai forțelor pro Kiev au încercat să dezerteze și să fugă în Garda Națională, dar au fost omorâți de proprii camarazi⁷. Populația locală, inclusiv copii, au mers să-i roage să nu-și împuște proprii camarazi, însă fără succes. Soldații voiau să dezerteze, ca urmare a deciziei de a nu asculta ordinele de a trage asupra miliției și populației civile.

Cu toate că mii de civili au rămas fără apă potabilă mai bine de o săptămână, ONU a declarat că în estul Ucrainei încă nu este criză umanitară.

Estul Ucrainei a fost teatrul de desfășurare a operațiilor antiteroriste, cu masive atacuri de

artilerie, având ca ținte spitale și case ale civililor. Cel puțin 365 de persoane, inclusiv 257 de civili și 14 copii au murit de la începutul acestor acțiuni. Moscova deținea informații, conform cărora convoiul umanitar destinat populației din localitatea Luhansk va fi atacat de forțele pro Kiev. Serghei Lavrov declara pentru *Russia Today* (RT). „Atragem atenția asupra intensificării acțiunilor militare ale forțelor ucrainene, cu scopul clar de a împiedica convoiul umanitar rusesc destinat orașului Luhansk”⁸.

De asemenea, reprezentanți ai RT s-au adresat organizațiilor internaționale, inclusiv ONU, UNESCO și OSCE, pentru ca acestea să acționeze în vederea protejării drepturilor și demnității jurnaliștilor care lucrează în Ucraina împotriva acțiunilor ilegale ale autorităților de la Kiev⁹. „Jurnaliștii sunt urmăriți și le sunt ascultate telefoanele. Au fost cazuri în care au fost forțați să îngenuncheze și au fost bătuți în timpul interogatoriului și forțați să plece din Ucraina”¹⁰.

Prin aceste știri, difuzate în media, RT a încercat să atragă atenția populației autohtone că principalii vinovați de atacurile executate împotriva lor sunt forțele de securitate ucrainene, care au executat operații militare fără discriminare în zonele de conflict.

Exacerbarea mizelor implicate într-o luptă sau într-un război

Mai mult, RT a încercat să inducă ideea implicării în conflict și a altor state euroatlantice prin difuzarea de știri, conform cărora aproximativ 400 de mercenari din renumita firmă de securitate americană *Academy Blackwater* au luat parte la operațiile militare ale Ucrainei în Slaviansk, desfășurate împotriva protestatarilor antiguvern¹¹.

Ziarul german *Bild am Sonntag* scria că, la data de 29 aprilie 2014, BND (Serviciul de Informații German) a informat-o pe Angela Merkel, cancelarul german în exercițiu, cu privire la participarea mercenarilor la acțiunile militare din Ucraina. Serghei Lavrov, ministrul afacerilor externe rus, a afirmat că Ucraina utilizează forțe militare străine în încercarea de a suprima protestele civile. „Rolul de jandarm este jucat de Greystone Limited, care este parte a corporației Academy”¹². Membrii săi au fost acuzați, în repetate rânduri, că au încălcat drepturile omului.

Compania de securitate americană *Blackwater* și-a câștigat un renume mondial, datorită rolului jucat în războiul din Irak. Și-a schimbat numele de două ori, în *Xe Services*, în 2009, și în *Academy*, în 2011. Până în momentul de față, nu s-a reușit clarificarea unor astfel de date referitoare la intervenția și subordonarea acestor trupe în conflictul din Ucraina.

De asemenea, RT a prezentat o declarație a ministrului apărării din Ucraina, Valeri Geletei, conform căreia statele membre ale NATO furnizează armament Ucrainei. „Cele mai importante state din lume, cele care ne pot ajuta, ne vor furniza armament. Procesul a început deja și este exact ceea ce aveam nevoie”¹³. Președintele Ucrainei, Petro Poroșenko, a afirmat că a negociat acest lucru direct cu unele state membre ale NATO (SUA, Franța, Italia, Polonia și Norvegia). Însă, la scurt timp după această declarație, SUA, Norvegia, Italia și Polonia au negat informațiile conform cărora ar fi furnizat sau ar avea de gând să furnizeze arme letale sau neletale Ucrainei.

Desfășurarea unor acțiuni de trădare națională

Într-un interviu pentru RT, președintele Rusiei, Vladimir Putin, acuza statele vestice, declarând: „Sunt sigur că, dacă statele vestice nu ar fi intervenit, în Ucraina, nu ar fi început un război civil și nici nu ar fi fost atât de multe victime”¹⁴. El a afirmat că Moscova este pregătită să fie mediator între Kiev și forțele antiguvernamentale, iar dacă Ucraina vrea pace, atunci ar trebui să înceteze atacurile. De asemenea, Vladimir Putin și-a exprimat regretul pentru nerealizarea schimbului de prizonieri dintre Kiev și forțele antiguvernamentale, precizând că este vina autorităților de la Kiev pentru acest eșec – „A existat un acord pentru schimbul a 30 de prizonieri. Reprezentanții trupelor antiguvernamentale au ajuns la locul stabilit pentru realizarea schimbului. A venit și un oficial al Kievului și a spus că nu se va realiza schimbul până când nu va avea loc reuniunea de la Minsk, Belarus”¹⁵.

Putin a pledat în favoarea ideii că cetățenii ruși care luptă de partea forțelor antiguvernamentale în estul Ucrainei nu sunt mercenari plătiți de către Federația Rusă – „Toate acele persoane care își îndeplinesc datoria și iau parte voluntar la anumite acțiuni militare, inclusiv în sud-estul Ucrainei, nu sunt mercenari, atâta timp cât nu primesc bani pentru asta”¹⁶. De fapt, conflictul a fost inițiat de

Federația Rusă, imediat după îndepărtarea de la conducerea statului a lui Viktor Yanukovici, la 23 februarie 2014, în urma unei crize, apărute ca urmare a proastei gestionări a bugetului de către guvernul ucrainean prorus. Astfel, liderii revoltei care aveau viziuni proeuropene au cerut ajutor financiar statelor dezvoltate ale Uniunii Europene, fapt de neacceptat de către Vladimir Putin, care a declanșat acțiunile de tip hibrid asupra statului ucrainean.

Într-o declarație pentru RT, Serghei Lavrov acuza politicienii și instituțiile europene că „refuză să admită că toată responsabilitatea acțiunilor din Ucraina aparține guvernului de la Kiev. Rusia solicită liderilor din stradă să oprească violențele și să negocieze încetarea acestora”¹⁷.

Trei membri ai unității speciale antitero Alfa, din cadrul Serviciului de Securitate Ucrainean (SBU), au fost prinși, în timp ce desfășurau o misiune sub acoperire în orașul Gorlovka, din regiunea Donețk¹⁸. Misiunea lor era să îl răpească pe liderul grupului, care controla poliția locală, Igor Bezler. Prizonierii au fost duși la Slaviansk pentru interogatoriu și pentru prezentare în fața presei.

Aceștia nu au spus cine a autorizat operațiunea și cine era la conducere, dar au recunoscut că fac parte dintr-un grup de șapte persoane, fără a menționa unde sunt ceilalți patru. De asemenea, nu au precizat câte astfel de grupuri sunt dislocate în zonă. Aflați sub presiunea celor care îi țineau captivi, prizonierii au spus că le este frică pentru familiile lor, acum că autoritățile ucrainene au aflat că au eșuat în misiunea pe care o desfășurau.

Un alt incident de acest fel a avut loc în localitatea Slaviansk, unde forțele de apărare au capturat opt observatori militari pe care i-au considerat „spioni NATO”. Aceștia aveau carduri valabile pentru toate punctele de control, ceea ce înseamnă că erau sub acoperire, protejați de calitatea de membri ai OSCE.

De asemenea, a fost indusă ideea că batalioane de voluntari pro Kiev împiedicau distribuția ajutorului umanitar pentru populația din estul Ucrainei. Membrii unor astfel de batalioane nu-și ascundeau convingerile naziste și au fost implicați în crime, șantaj, răpiri etc. „Iarna se apropie, iar situația devine din ce în ce mai grea în estul Ucrainei. La acestea se adaugă piedicile impuse de batalioanele de voluntari, care împiedică distribuția ajutoarelor umanitare. Aceștia

acționează ca grupări de renegați și trebuie aduși sub control.

Împiedicarea distribuirii ajutorului pentru persoanele din estul Ucrainei este un act criminal, iar vinovații trebuie aduși în fața legii¹⁹, declara Denis Krivoșeev, directorul filialei pentru Europa și Asia Centrală a Amnesty International pentru RT.

Oliver Stone, faimosul regizor american, într-un interviu pentru RT, declara: „Lovitura de stat de la Kiev este foarte asemănătoare cu operațiunile CIA de înlăturare a liderilor din Iran, Chile și Venezuela. Mai multe detalii vor urma în film, dar se pare că lunetiștii care au ucis 14 ofițeri de poliție, au rănit alți 85 și au ucis 45 de civili reprezintă a treia categorie participantă la luptă, cea a agitatorilor. Mai mulți martori, inclusiv oficiali consideră că aceasta reprezintă intervenția statelor vestice, cu aportul CIA.”²⁰ Acesta apreciază colapsul guvernului ucrainean și impunerea altuia ca fiind similare altor acțiuni din alte state, pe care le denumește *tehnici americane de soft power*, schimbarea unui regim.

Practicarea unor acțiuni oneroase

Oficialii Republicii Populare Donețk (RPD) au afirmat că dețin evidențe clare, conform cărora guvernul de la Kiev planifica acțiuni provocatoare în zilele dinaintea Conferinței de Securitate de la München, prin care intenționau bombardarea unui autobuz cu civili în zona Debaltsevo²¹. Această informație provenea de la unul dintre ofițerii ucraineni care făceau parte din grupul ce avea să execute misiunea, lt. Aleksandr Marchenko, care s-a predat rebelilor separatiști. Acțiunea avea ca scop discreditarea RPD și considerarea acesteia, de către opinia publică internațională drept organizație teroristă.

Între timp, în mijlocul campaniei militare intensificate, Donețk era sub asediu. Un spital al orașului a fost bombardat, acțiune în urma căreia au murit 15 persoane. Într-un incident separat, alte șase persoane au decedat și 28 au fost rănite. În total, s-au înregistrat 26 de atacuri asupra localității, cele mai multe ținte fiind spitale sau școli. Human Rights Watch (HRW) a declarat că autoritățile de la Kiev au eșuat în găsirea vinovaților din propria armată care atacă populația civilă – „Yatseniuk și mulți alții ca el consideră că legile războiului nu trebuie respectate de toată lumea la fel. Decât să nege acuzațiile, mai bine ar încerca să oprească

operațiile combatante eronate”²². HRW a publicat mai multe dovezi care arătau că Ucraina refuză să facă diferența dintre țintele militare și populația civilă, așa cum cer legile internaționale ale războiului.

Militarii ucraineni au început o operațiune împotriva activiștilor proautonomie din orașele Mariupol și Konstantinovka. Un martor ocular, intervievat de un reporter al RT, povestește: „Sunt în centrul orașului și se aud focuri de armă. Sunt multe ambulante, mașini blindate au intrat în oraș și se îndreaptă spre centru. Oamenii, de asemenea, merg acolo pentru a-i ruga pe soldați să nu tragă. Sperăm să nu tragă în civili, dar, ținând cont de ce am văzut până acum, nu cred că nu se va întâmpla acest lucru”²³.

De fapt, în dimineața zilei de 13 iunie 2014, armata ucraineană a declanșat o operație ofensivă pentru recapturarea localităților din mâinile insurgenților separatiști care ocupaseră clădirile cheie din acestea. În urma luptelor, care au durat aproape șase ore, forțele de securitate ucrainene au arborat steagul național pe clădirile administrației locale din aceste orașe, recâștigând cei 123 de kilometri de pământ ucrainean, ocupat de forțele separatiste. Mai mult, capitala regiunii Donețk a fost mutată temporar la Mariupol. Observatorii OSCE trimiși în zonă au raportat că orașele respective au devenit calme și sigure, de când forțele de securitate ucrainene au intervenit.

RT a realizat un documentar pentru a arăta cum s-a schimbat viața oamenilor din zonă, după ce a început conflictul, cu titlul *Ucraina de Sud Est: Jurnalul unei Crize*. „Nu suntem separatiști, nu suntem radicaliști. Locuiesc în Kharkov, am 61 de ani și vreau să înțeleg cum este țara în care trăiesc. Când se vor opri din a ne numi separatiști? Ne trezim în fiecare dimineață și ne salutăm cu: *Bună, sunt un separatist! Bună, sunt un terorist*. Suntem cu toții slavi. Trebuie să trăim în pace. Suntem frați și ar trebui să nu ne luptăm unul împotriva celuilalt. Casa noastră este Rusia. Cum putem asculta de așa-numitul guvern de la Kiev, care dă ordine să-și omoare proprii cetățeni din Slaviansk?”²⁴ – așa începea documentarul.

Acesta arăta cât de greu a devenit, pentru ucrainenii vorbitori de limbă rusă, să trăiască în regiune. Oamenii erau bătuți pe stradă sau arestați, pentru că purtau crucea Sfântului Gheorghe, pentru a-i comemora pe cei care au murit în

cel de-al Doilea Război Mondial. „Nu este nicio diferență între noi, doar că noi nu vorbim ucraineană. De ce își urăsc proprii cetățeni atât de tare? De unde vine atâta ură și invidie?”²⁵

De asemenea, RT a prezentat o știre, conform căreia un dar, oferit de un cetățean ucrainean în vârstă, s-a dovedit a fi o armă, care a omorât un soldat și a rănit alți trei. Incidentul s-a petrecut la punctul de control Stanitia Luhanska, din estul Ucrainei. Un cetățean în vârstă, care pretindea a fi localnic, a venit la punctul de control, la ora locală 02:00 p.m., și le-a dat soldaților trei borcane cu miere, mulțumindu-le pentru serviciul pe care-l fac. Când soldații au vrut să guste din miere, borcanele au explodat (erau dispozitive explozive înăuntru). Guvernatorul regiunii Luhansk, Ghenadi Moskal, a afirmat că doar persoanele instruite special pot realiza asemenea dispozitive. Scopul acestor acțiuni este de a ucide sau de a răni soldații, dar și de a crea neîncredere între militari și localnici.

Indiferență la suferințele poporului

Într-un interviu pentru RT, președintele Rusiei, Vladimir Putin, declara: „Din păcate, președintele Poroșenko a decis continuarea acțiunilor militare, iar noi, adică eu și omologii mei din Europa, nu îl putem convinge că modul de rezolvare a situației nu este prin intermediul războiului. Ar trebui creat un mecanism de încredere pentru a monitoriza și conduce la încetarea focului, iar OSCE trebuie să aibă un rol providențial”²⁶.

Rezultatul amânării semnării acordului de încetare a focului a fost exploatat de Federația Rusă, în sensul că un număr mare de ucraineni au fost uciși sau au rămas fără casă. Ambasadorul Rusiei la ONU, Vitali Ciurkin, în cadrul unei conferințe, declara: „Ce avem astăzi? Astăzi Kiev și Bruxelles s-au întors la faza de început: suspendarea discuțiilor cu UE, exact ceea ce a vrut și fostul președinte, Viktor Yanukovici. Ca rezultat al întârzierii luării acestei decizii, mii de oameni au murit și peste un milion au rămas fără casă. Suntem în toiul unui război civil și al distrugerii economiei. Nimic nu s-a schimbat sub vechiul sau noul regim. Nu există dialog și nici reforme constituționale”²⁷.

Locuitorii de la granița estică a Ucrainei trăiau sub frică, de la declanșarea conflictului. În Gorlovka, regiunea Donețk, șase persoane au decedat și alte 12 au fost rănite, numai în săptămâna 25-29 ianuarie 2015. Statistica locală arăta 115 pierderi de vieți

omenești din rândul civililor, dintre care 17 copii. Una dintre localnice declara: „Am 63 de ani și mereu am muncit pentru țară, dar acum simt că sunt aruncată ca o măsea stricată. Eram fericită cu viața pe care o duceam și acum nu mai am niciun motiv de fericire”²⁸. Un alt localnic, Vladimir Bobrishev, i-a condus pe reporterii RT la ruinele casei lui și le-a povestit prin ce a trecut. Bombardamentele i-au distrus casa. Soția a fost rănită la picior, iar copilul mai mic a fost omorât pe loc. Când a ajuns acasă, băiatul mai mare, Misha, era și el grav rănit la cap. I-a înfășurat capul în vestă și l-a dus în pivniță, deoarece bombardamentele continuau. Acolo a găsit-o pe soția sa, acoperită de pământ. A scos-o de acolo. A căutat băiatul mai mic și acesta nu mai respira”²⁹.

Concluzii

Din analiza prezentată în studiul de caz, a rezultat că Federația Rusă s-a folosit de *Russia Today* pentru a acoperi acțiunile ruse din estul Ucrainei. Prin intermediul acestui site de știri, propaganda rusească a pus în aplicare un plan coerent de comunicare strategică, elaborat la nivelul autorităților ruse. Propaganda a avut un caracter ofensiv, cu un flux informațional agresiv și rapid, care nu a lăsat adversarilor timp de reacție, astfel că mesajele transmise au ajuns la destinatar unidirecțional, furnizându-i acestuia punctul de vedere rus neperturbat. Aceasta este caracterizată de generarea unor emoții foarte puternice, agresivitate și detașare de realitate. *Russia Today* creează o realitate tot mai complicată, imprevizibilă, „generează spaime, ducându-i pe oameni în pragul haosului și panicii”³⁰.

Țintele propagandei au fost diversificate, începând de la populația locală, autoritățile locale, forțelerebele, forțele guvernamentale și comunitatea internațională. Propaganda s-a desfășurat pe mai multe niveluri de audiență și ținte. Populația a fost bombardată cu cele mai diversificate produse media, începând de la scurte știri de tip ”breaking news”, simple, cu mare încărcătură emoțională și cu puține elemente de identificare, până la analize ample, care citează studii independente, rapoarte ale diferitelor organizații internaționale, prezentând însă doar elemente scoase din context pe care le transformă în produse media favorabile, extrem de greu de contracarat.

Propaganda a îmbrăcat cele mai diversificate forme, de la prezentarea distorsionată a faptelor, la crearea de reportaje, în care sunt inserate elemente de interes, preluarea din rapoartele și informațiile, furnizate de comunitatea internațională, a unor elemente favorabile și constituirea de noi produse media, favorabile Rusiei sau defavorabile autorităților ucrainene.

Propaganda a avut mai multe componente, în funcție de obiectivele stabilite, astfel: furnizarea de produse care să manipuleze populația locală, furnizarea de produse media care să inducă în eroare autoritățile guvernamentale ucrainene și care să influențeze opinia publică internațională, precum și mesaje care aveau ca obiectiv populația din Federație.

Axele principale ale propagandei au fost construite pe câteva teme majore, respectiv fascismul și naționalismul noilor autorități ucrainene (mizând pe sensibilitățile antifasciste ale populațiilor din fosta URSS), lipsa de legitimitate a acestora, diferența dintre poporul ucrainean (frate cu cel rus) și autoritățile guvernamentale, sprijinul și interesul Occidentului în criza ucraineană, criza umanitară, suferințele populației din zona afectată de conflict și crimele produse atât de forțele guvernamentale, cât și de structurile paramilitare proucrainene care au acționat în zonă, iminentul colaps al Ucrainei, ca stat, și sprijinul moral pe care trebuie să-l acorde Rusia populației locale, negarea implicării directe a Rusiei în estul Ucrainei și legitimitatea anexării Crimeii, prezentată ca o reparare a unei mari nedreptăți istorice.

Propaganda a fost construită astfel încât să asigure, pe de o parte, atitudini favorabile, de moment, ale populației, iar pe de alta, elemente care să creeze, pe termen lung, un comportament și o mentalitate, conform noii ideologii eurasiatice și antioccidentale. *Russia Today* a furnizat o imagine favorabilă Rusiei și a denigrat atât autoritățile și forțele ucrainene, cât și comunitatea internațională, care s-a opus viziunii și acțiunilor Rusiei.

În februarie 2016, posturile de televiziune ruse puteau fi urmărite pe întreg teritoriul Ucrainei. Așa cum era prezentat în câteva dintre sondajele realizate la momentul respectiv, presa rusă reprezenta o sursă importantă de informare pentru locuitorii din estul Ucrainei. „Televiziunile din Rusia au început să vorbească despre ruperea Ucrainei, cu mult timp înainte de evenimentele de pe Maidan și apariția conflictelor din estul țării”³¹.

De altfel, o parte importantă a populației din estul Ucrainei a urmărit evenimentele petrecute în revoluția desfășurată la Kiev, prezentate de către televiziunile ruse, pe care o declarau ca fiind planul puterilor occidentale, pus în aplicare de ultranaționaliști ucraineni.

Autoritățile de la Kiev au realizat acest pericol, dar au reacționat foarte târziu. Separatiștii proruși au întrerupt emisia programelor de televiziune ucrainene și au pornit-o pe cea a posturilor rusești. Când aceștia au reușit să cucerească ultimele turnuri de televiziune, mulți dintre observatorii organizațiilor mondiale au știut că influența mass-mediei ucrainene în regiune va fi aproape inexistentă.

Până în urmă cu aproximativ zece ani, propaganda rusă susținea că Ucraina este o țară soră, iar poporul ucrainean este frate cu cel rus, susținând că rușii și ucrainenii se revendică de la Rusia kieveană, fiind slavi de Est, care vorbesc o limbă slavă, au religia ortodoxă, tradițiile bizantine și valorile civilizației eurasiatice.

Toate acestea reprezintă factori determinați care să-i facă să nu-și poată concepe viitorul decât împreună, unii alături de ceilalți în aceeași țară. Însă, odată cu Revoluția Portocalie, liderii ruși au realizat faptul că ucrainenii pot avea o altă perspectivă, diferită de cea a Moscovei, cu un puternic caracter prooccidental.

În urma crizei din Ucraina, *Russia Today* îi prezintă pe manifestanții de pe Maidan ca fiind fasciști, naționaliști, extremiști de dreapta, executanți ai unei lovituri de stat, planificată de către CIA, dar face diferența dintre ceea ce înseamnă poporul ucrainean și elementele radicale care au acționat.

Pe măsură ce intensitatea luptelor din Donbass creștea, propaganda rusă devenea tot mai incisivă. Reporterii de teren prezentau toate ororile conflictului așa cum au fost: copii mutilați, fete violate, bătrâni umiliți, zeci de trupuri însângerate, case arzând.

Imaginile cu puternică încărcătură emoțională stârnesc sentimentele publicului țintă. Însă imaginile prezentate pe timpul reportajelor sunt din alte războaie, așa cum s-a dovedit ulterior. Băiețelul însângerat care a fost prezentat ca fiind din Slaviansk nu era, de fapt, din zona respectivă, ci dintr-un spital sirian, numit Alhurria. De asemenea, tot din Siria este și copilul în vârstă de

trei ani, prezentat de către *Pervii Kanal*, în iulie 2014. Agenția de stat, *Ria Novosti*, a prezentat un material despre criza umanitară din Ucraina, în care se vorbește despre sutele de cadavre găsite pe un câmp, dar fotografia prezentată este din Cecenia. O altă televiziune moscovită a relatat despre un lagăr de prizonieri de pe teritoriul Ucrainei, folosind o fotografie din Bosnia anului 1995.

Un amplu reportaj a fost prezentat pe principalul canal al televiziunii publice, în care era descrisă drama a 140.000 de ucraineni care se refugiau în Rusia, având un puternic sentiment de frică vizavi de guvernul fascist, instalat la Kiev. În următoarea seară, reporterul a vorbit despre cei 600.000 de oameni care fug din Ucraina, fiind difuzate imagini filmate, în care sute de mașini și mii de oameni stăteau la coadă în vama Șeghini, pentru a părăsi țara. Însă punctul vamal Șeghini este situat în regiunea Liov, la granița cu Polonia, și nicidecum la granița cu Rusia.

Combinăția dintre negare și acțiuni indirecte, amestecul dintre letalitate, coerciție și intimidare, precum și utilizarea acțiunilor cibernetice au estompat distincția dintre război și pace, ajutând agresorul să ascundă și să nege intențiile reale, putând genera întârzieri în adoptarea unor decizii de către factorii de conducere naționali și aliați.

În acest sens, riscul major este generat de posibilitatea ca autoritățile naționale să nu fie în măsură să identifice acțiunile de tip hibrid la timp și pe bază de probe concrete, pentru a fi prezentate aliaților în mod coerent și convingător.

NOTE:

1 Florin Popescu, „Propaganda rusă – între tradiție și viitor”, *SINTEZA* #22, noiembrie 2015, p. 94.

2 Mark Galeotti, *The Gherasimov Doctrine And Russian Non-Linear War*, 6 July 2014, <https://Inmoscowshadows.Wordpress.Com/2014/07/06/The-Gherasimov-Doctrine-And-Russian-Non-Linear-War/>, accesat la 10.03.2019.

3 *Ibidem*.

4 <http://larics.ro/ucraina-republica-moldova-si-belarus-confruntarea-cu-razboiul-informational-rus-masuri-adoptate-si-pasi-viitori/>, accesat la 14.03.2019.

5 <http://rt.com/news/197692-ukraine-cluster-munition-watchdog/>, accesat la 9 aprilie 2019.

6 <http://rt.com/news/158124-odessa-fire-memorial-radi-cals/>, accesat la 21 martie 2019.

7 <http://rt.com/news/160908-ukraine-lugansk-fire-soldiers/>, accesat la 14 martie 2019.

8 <http://rt.com/news/180664-ukraine-russian-humanitarian-convoy/>, accesat la 4 aprilie 2019.

9 <http://rt.com/news/155000-russian-media-press-protection/>, accesat la 4 aprilie 2019.

10 <http://rt.com/news/155000-russian-media-press-protection/>, accesat la 4 aprilie 2019.

11 <http://rt.com/news/158212-academi-blackwater-ukraine-military/>, accesat la 10 aprilie 2019.

12 <http://rt.com/news/158212-academi-blackwater-ukraine-military/>, accesat la 10 aprilie 2019.

13 <http://rt.com/news/187688-nato-weapons-supply-ukraine/>, accesat la 23 martie 2019.

14 <http://rt.com/news/215575-putin-ukraine-eu-russia/>, accesat la 28 martie 2019.

15 <http://rt.com/news/215575-putin-ukraine-eu-russia/>, accesat la 28 martie 2019.

16 <http://rt.com/news/215575-putin-ukraine-eu-russia/>, accesat la 28 martie 2019.

17 <http://rt.com/news/ukraine-deadly-clashes-reactions-652/>, accesat la 14 martie 2019.

18 <http://rt.com/news/155136-agents-captured-donetsk-ukraine/>, accesat la 15 martie 2019.

19 <http://rt.com/news/217279-ukraine-aid-battalions-blockade/>, accesat la 24 mai 2019.

20 <http://rt.com/news/218899-stone-kiev-massacre-cia/>, accesat la 16 mai 2019.

21 <http://rt.com/news/229411-donetsk-accuse-kiev-provocation/>, accesat la 23 martie 2019.

22 <http://rt.com/news/229411-donetsk-accuse-kiev-provocation/>, accesat la 23 martie 2019.

23 <http://rt.com/news/156644-mariupol-konstantinovka-special-operation/>, accesat la 22 martie 2019.

24 <http://rt.com/news/156604-ukraine-southeast-crisis-diary/>, accesat la 23 martie 2019.

25 <http://rt.com/news/156604-ukraine-southeast-crisis-diary/>, accesat la 23 martie 2019.

26 <http://rt.com/news/169628-putin-ukraine-west-barracks/>, accesat la 22 martie 2019.

27 <http://rt.com/news/199068-churkin-un-russia-ukraine/>, accesat la 22 martie 2019.

28 <http://rt.com/news/227283-ukraine-conflict-civilians-shelling/>, accesat la 12 martie 2019.

29 <http://rt.com/news/229903-donetsk-family-fighting-children/>, accesat la 7 mai 2019.

30 ”Psihologia manipuleatoră – eto psihologia ubiții”, 25 decembrie 2014, interviu cu prof. Elena Sokolova, novayagazeta.livejournal.com, accesat la 23 martie 2019.

31 Conform declarației, pentru *Deutsche Welle*, a directoarei organizației nonguvernamentale Telekrytyka din Kiev, Diana Duzyk, <http://www.dw.de/r%C4%83zboiul-pierdut-al-kievului/a-18271091>, accesat la 23 martie 2019.

BIBLIOGRAFIE

Popescu Florin, „Propaganda rusă – între tradiție și viitor”, *SINTEZA* #22, noiembrie 2015.

Galeotti Mark, *The Gherasimov Doctrine And Russian Non-Linear War*, <https://Inmoscowshadows.Wordpress.Com/2014/07/06/>

The-Gherasimov-Doctrine-And-Russian-Non-Linear-War/

”Psihologhiia manipuleatora – eto psihologhiia ubiiți”, interviu cu prof. Elena Sokolova, novayagazeta.livejournal.com.

<http://larics.ro/>.

<http://rt.com/>.

<http://www.dw.de/>.

<http://dilemaveche.ro/>.